

УДК 37(091);016:929 Дарманський М.М. (045)

UDC 37(091);016:929 Дарманський М.М. (045)

DOI: [10.31475/ped.dys.2022.33.04](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2022.33.04)

ОЛЕНА ОЛИЦЬКА,

аспірантка

*(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля, 139)*

OLENA OLYTSKA,

Postgraduate Student

*(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,
Proskurivskoho Pidpillia St., 139)*

ORCID: [0000-0003-1157-6761](https://orcid.org/0000-0003-1157-6761)

**Передумови формування світогляду та основні етапи становлення життєвого шляху,
управлінської і науково-педагогічної діяльності М. Дарманського**

**Prerequisites for Worldview Formation and the Main Stages of the Formation of a Life Path,
Scientific-Pedagogical Activities of M. Darmanskyi**

У статті здійснено аналіз передумов формування світогляду М. Дарманського. Зокрема, з'ясовано, що основу світоглядних позицій М. Дарманського та подальшу його професійну орієнтацію в руслі педагогічної діяльності становили батьки. Окрім того, оточення, колеги з якими працював М. Дарманський, також сприяли його професійному та особистісному зростанню як педагога, науковця, управлінця. Визначено та розкрито основну сутність етапів життєвого шляху, управлінської та науково-педагогічної діяльності М. Дарманського. Перший етап – 1964–1975 рр. – це час формування наукових, світоглядних та управлінських поглядів М. Дарманського. Нижня межа другого етапу діяльності М. Дарманського (1975–1982 рр.) зумовлена переходом його на посаду директора середньої школи № 13 м. Кам'янець-Подільського. Третій етап управлінської діяльності М. Дарманського припадає на його роботу на посаді керівника Кам'янець-Подільського міського відділу народної освіти (1980–1987 рр.). Четвертим етапом в управлінській діяльності М. Дарманського є його призначення на посаду завідувача відділу (начальника управління) Хмельницького обласного відділу народної освіти (1987–1992 рр.). П'ятим етапом у діяльності М. Дарманського є його робота на посаді першого заступника голови Хмельницької обласної державної адміністрації (1992–1996 рр.), коли в повній мірі виявився його таланти управлінця, менеджера, громадянина. Шостий етап управлінської та науково-педагогічної діяльності М. Дарманського – робота в Хмельницькому педагогічному училищі, яке згодом було трансформоване в гуманітарно-педагогічний коледж, а опісля – в Хмельницький гуманітарно-педагогічний інститут (1996–2005 рр.).

Ключові слова: М. Дарманський, передумови, формування світогляду, етапи становлення, життєвий шлях, управлінська діяльність, науково-педагогічна діяльність.

The article analyzes the prerequisites for the formation of M. Darmanskyi's worldview. In particular, it was established that the basis of M. Darmanskyi's worldview and his subsequent professional orientation in the field of pedagogical activity constituted his parents. In addition, the environment, colleagues with whom M. Darmanskyi worked, also contributed to his professional and personal growth as a teacher, scientist, manager. The main essence of the stages of the life path, managerial and scientific-pedagogical activity of M. Darmanskyi is defined and revealed. The first stage – 1964–1975 – is the time of formation of scientific, philosophical and management views of M. Darmanskyi. The lower limit of the second stage of M. Darmanskyi's activity (1975–1982) is caused by his transition to the position of director of secondary school № 13 in Kamianets-Podilskyi. The third stage of M. Darmanskyi's managerial activity falls on his work as the head of the Kamianets-Podilskyi city department of public education (1980–1987). The fourth stage in M. Darmanskyi's managerial activity is his appointment to the position of department head (head of department) of the Khmelnytskyi Regional Department of Public Education (1987–1992). The fifth stage in the activity of M. Darmanskyi is his work as the first deputy head of the Khmelnytskyi regional state administration (1992–1996), when his talent as a manager and citizen was fully manifested. The sixth stage of M. Darmanskyi's managerial and scientific-pedagogical activity was work at the Khmelnytskyi Pedagogical School, which was later transformed into a humanitarian-pedagogical college, and then into the Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Institute (1996–2005).

Keywords: M. Darmanskyi, prerequisites, worldview formation, stages of formation, life path,

managerial activity, scientific and pedagogical activity.

Вступ / Introduction. Сьогодні в українському суспільстві відбуваються значні зміни, що покликані здійснити обґрунтування нових підходів до розвитку освіти, у контексті її інтеграції до європейського та світового освітнього простору.

Варто відзначити, що вивчення та узагальнення досвіду минулих поколінь реалізує завдання здійснення порівняльного аналізу минулого й сучасного в контексті прогнозування можливостей та варіантів побудови новітніх освітніх систем, передбачає майбутнє через здійснення теоретичних пошуків поряд із аналізом розвитку вітчизняної педагогічної думки.

Сучасні дослідження в галузі історії педагогіки, зокрема аналіз та узагальнення наукових праць та педагогічного досвіду науковців минулого, педагогів, управлінців у галузі освіти дозволяє по-новому переглянути розвиток освіти в Україні крізь призму історичних подій, а також виокремити певні позитивні їх ідеї для використання в сучасному освітньому просторі, наукових дослідженнях, у сфері реформування та управління системою освіти, пошуку нових форм і методів організації навчального та виховного процесу, модернізації змісту теоретичної та практичної підготовки здобувачів освіти. З огляду на це, якраз використання ідей минулого на сучасному етапі, а саме, історико-педагогічних досліджень, аналіз праць і життєвого шляху педагогів, громадських діячів, науковців, які зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняної педагогічної науки, теорії та практики управління освітою, залишаються надзвичайно актуальними.

У руслі зазначеного стверджуємо, що історико-педагогічне дослідження неможливе без глибокого аналізу праць науковців і педагогів минулого, без з'ясування передумов формування їхнього світогляду щодо організації освітнього процесу, проведення наукових досліджень тощо. Адже, як наголошує Н. Гупан, «щоб визначити завдання дослідження, необхідно ґрунтовно вивчити, що вже зроблено в науці з того чи іншого питання, осмислити переваги та недоліки попереднього вивчення. Щоб правильно оцінити стан проблеми в науці, треба не тільки знати погляди, що виникали в ході її вивчення, а й розуміти, чому виникали, змінювалися, боролися між собою різні думки і погляди як на цю проблему, так і на минуле в цілому» (Гупан Н., 2002, с.27)

Це тим більше важливо, коли йдеться про неординарну особистість – педагогічну персоналію, цінність дослідження якої, на думку О. Сухомлинської, «завжди буде одним з провідних напрямів історико-педагогічних досліджень, особливо в переломні часи, коли переглядаються канони і коли саме персоналія, яку ми виймаємо з небуття, і своїм життям, і своїми ідеями підтверджує рух історії, її мінливість, непередбаченість і вразливість» (Сухомлинська О., 2003, с. 46).

Серед когорти видатних науковців, педагогів минулого, постаті яких стали предметом сучасних наукових історико-педагогічних студій (І.Огієнко, Г.Ващенко, О.Сухомлинський, А.Макаренко, О.Макарушка, С.Русова, В.Біднов та ін.) вважаємо за доцільне присвятити свою наукову розвідку видатному педагогу, управлінцю, науковцю, організатору освіти і науки на Поділлі Миколі Миколайовичу Дарманському, який зробив вагомий внесок у поступ освітньої справи в краї.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Мета статті полягає в розкритті передумов формування світогляду та визначенні і характеристики основних етапів становлення життєвого шляху, управлінської і науково-педагогічної діяльності М. Дарманського.

Методи / Methods. Для досягнення мети статті використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація) та методи історико-педагогічного дослідження (нарративний, порівняльно-історичний, персоналістичний).

Результати / Results. Проблема сутності світогляду особистості є предметом дослідження філософів, науковців, педагогів, оскільки фактори його формування дають можливість схарактеризувати не тільки основні етапи життєдіяльності людини, а й представити її світоглядні характеристики. Якщо говорити про формування особистості, то важливе значення в цьому має світогляд, який трактується як система поглядів людини на світ, що її оточує. Прикметно, що саме світогляд є провідним у житті будь-якої людини, а відповідно має вплив на її поведінку, діяльність, пізнавальну та творчу активність.

За визначенням С. Гончаренка світогляд є формою самосвідомості, завдяки якій людина не тільки осмислює дійсність, а й формує особистісне відношення, сприйняття себе в ній зі сформованими ідеалами, переконаннями та життєвими принципами (Гончаренко С., 1997, с. 299). У дисертаційному дослідженні поняття «світогляд» розглядається у єдності з поняттям «особистість», оскільки їх поєднання дає можливість охарактеризувати М. Дарманського з позиції його світосприйняття та самоздобуття. Як зазначає Ю. Хайрулліна, категорія «світогляд» є складним утворенням, що характеризується підсистемами або рівнями (світоуявлення, світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння) та спонукає особистість до певних думок, переживань, практичних дій та способу життя (Хайрулліна Ю., 2011, с. 31). Вважаємо, що М. Дарманський був особистістю зі своєю індивідуальною світоглядною стратегією, оскільки його сформований світогляд сприяв

досягненню значимих життєвих результатів.

Фактори формування світогляду особистості можна поділити на дві групи: природні – ті, що мають вплив на становлення людини з дитинства, та соціальні, які виникають впродовж життя. До природних факторів формування світогляду належать фізіологічні та географічні особливості, соціальний статус сім'ї людини, її оточення, сімейні цінності та традиції. На відміну від природних соціальні фактори здійснюють вплив на формування світогляду людини у старшому віці, а тому до них відносимо взаємодію з суспільством, соціальну активність особистості.

Серед групи природних факторів виокремлюємо географічні особливості, тобто ті, що дають можливість дослідити походження роду, місце проживання, особливості побуту тощо. М. Дарманський був подолянином за походженням, а тому ввібрав у себе особливості духовної культури, народного мистецтва, традицій Подільського регіону.

Народився Микола Миколайович 14 березня 1945 р. (при реєстрації було допущено помилку і у свідоцтво про народження увійшла дата 01 квітня 1945 р.) в с. Колодіївка Староушицького району (на сьогодні це Кам'янець-Подільський район) Хмельницької області. У 1949 р. його батьки переїхали проживати у с. Іванківці Дунаєвецького району, тому М. Дарманський навчався в Іванковецькій середній школі.

Велике значення у формуванні світогляду М. Дарманського мали його батьки – Микола Михайлович та Євгенія Василівна. Батько – Микола Михайлович – народився 14 листопада 1918 р. в с. Колодіївка, після завершення школи здобув педагогічну освіту, відповідно згодом працював учителем та директором. Після завершення навчання в Кам'янець-Подільському педагогічному інституті, працював учителем, заступником директора та директором Іванковецької школи.

Мати Миколи Дарманського – Євгенія Василівна – народилася 16 червня 1923 р. в с. Іванківці Дунаєвецького району. Після закінчення Іванковецької семирічної школи, вступила в Дунаєвецьке медичне училище, після завершення якого працювала акушером і за свою багаторічну роботу отримала значну кількість подяк від односельчан, органів місцевого самоврядування тощо.

Окрім того, важливе значення у формуванні особистості М. Дарманського мали педагогічні працівники (як в системі загальної середньої освіти), і викладачі Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету вже під час здобуття вищої освіти.

Зазначимо, що формування світогляду особистості відбувається з народження, а її прояви характеризують людину впродовж усього життя. Проте під впливом соціальних факторів впливу світогляд людини може корегуватись. До них належать взаємодія з суспільством, соціальна активність особистості. Як зазначає Ю. Хайрулліна, сутність світоглядної культури особистості породжує механізми соціального призначення – самовизначення, самоактуалізацію, самореалізацію (Хайрулліна Ю., 2011, с. 113). Проаналізувавши життєвий шлях М. Дарманського дійшли висновку про те, що його сформована ще з дитинства світоглядна культура залишалась незмінною, проте мала все більш прояви у життєвих ситуаціях, педагогічній та управлінській діяльності.

Підтвердженням того, що сформовану з дитинства світоглядну позицію Микола Дарманський проніс через усе життя є спогади його колег та друзів, зокрема А. Буданцевої (Секретар міськвиконкому партії Кам'янець-Подільського міського відділу освіти 1981-1987 рр.):

М. Дарманський був талановитим організатором, що завжди дбав про людей, захищав і допомагав у складних ситуаціях. Він відрізнявся тим, що умів відчувати людей і бачити в них перспективу. Перебуваючи на посаді керівника Кам'янець-Подільського міського відділу освіти, Микола Дарманський цінував командну роботу однодумців, які прагнули до розвитку освіти регіону. Першими директорами шкіл Кам'янець-Подільського, яких він призначив на посади, були М.А. Ящук, А.М. Троян, В.П. Базилько. Одним із напрямів спільної роботи був розвиток морально-патріотичного виховання серед учнівської молоді. М. Дарманський, наголошуючи на тому, що кожна школа має мати свою особливість та індивідуальність, запровадив створення пришкольніх музеїв (Музей бойової слави, Музей матері, музей історії Кам'янець-Подільського тощо).

З метою увиразнення основних здобутків і концептуальних положень творчої спадщини М. Дарманського, аналіз його управлінської та науково-педагогічної діяльності здійснено відповідно до засад хронологічно-змістового підходу. Хронологічний підхід має місце при розкритті змісту організаційно-педагогічної та науково-дослідницької діяльності М. Дарманського, позаяк зазначені напрями проаналізовано в контексті шести його етапів життєтворчості.

Після закінчення фізико-математичного факультету Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, М. Дарманський пройшов усі щаблі в освіті від учителя до ректора інституту, його управлінську та науково-педагогічну діяльність було поділено на 6 етапів, які були виділено на основі дослідження архівних матеріалів та аналізу наукових праць про М. Дарманського.

Перший етап, який охоплює 1964–1975 рр., – це період формування наукових, світоглядних та управлінських поглядів М. Дарманського. Нижня межа зазначеного періоду (1964 р.) зумовлена

початком навчання М. Дарманського на фізико-математичному факультеті Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету, який він закінчив в 1972 р. (із перервою, оскільки впродовж 1964–1967 рр. проходив дійсну військову службу). Цей період охоплює також викладацьку діяльність та керівництво механічним відділенням Кам'янець-Подільського технікуму харчової промисловості.

Нижня межа другого етапу діяльності М. Дарманського (1975–1982 рр.) зумовлена переходом його на посаду директора середньої школи № 13 м. Кам'янця-Подільського. Для цього періоду характерним є початок розкриття усіх багатогранних талантів і здібностей М. Дарманського як управлінця у сфері освіти. Працюючи директором школи, він зарекомендував себе як професіонал, зумів створити в школі атмосферу діловитості, ініціативи, творчого підходу до справи. Головним завданням школи Микола Миколайович вважав проєктування людини. Методика такого проєктування передбачала систему розвивального навчання, самостійність і самобутність життя людини, її право на щастя, яке може дати родина, школа і найближче оточення. Учіння має бути радістю, а не тягарем. Виховання юних М. Дарманський розглядав у контексті різноманітних видів діяльності (інтелектуальної, трудової, моральної, естетичної, фізичної), спрямованої на всебічний розвиток особистості.

Третій етап управлінської діяльності М. Дарманського припадає на його роботу на посаді керівника Кам'янець-Подільського міського відділу народної освіти (1980–1987 рр.). Для цього періоду характерними є те, що на новій посаді освітянський лідер з перших днів прагнув до того, щоб школи, уся система освіти міста стали кращими в Хмельницькій області. На це спрямовувалася вся організаційна робота: засідання колегії, методичних об'єднань учителів-предметників, п'ятихвилинки, виробничі наради, індивідуальна робота з керівникам. При кожній зустрічі в школах, дошкільних і позашкільних навчально-виховних закладах завідувач наголошував на досягнутих позитивних результатах і можливих шляхах якісного поліпшення їхньої діяльності. Предметом його пильної уваги було питання про підвищення освітнього рівня вчителів. Тому згодом, хто мав середню спеціальну педагогічну освіту, продовжили навчатися в педагогічних інститутах (Блажевич О., & Блажевич Ю., 2013, с. 139).

Знаковим етапом в управлінській діяльності М. Дарманського є його призначення на посаду завідувача відділу (начальника управління) Хмельницького обласного відділу народної освіти (1987–1992 рр.). Ця діяльність дала йому можливість у контексті управління системою освіти області зосередити увагу на роботі з обдарованою учнівською молоддю шляхом об'єктивного підходу до організації проведення та підведення результатів районних, міських та обласних учнівських предметних олімпіад. Було запроваджено систему залежності результатів атестації педагогів від результатів їхньої роботи із обдарованими учнями. Внаслідок цього вже в 1991 р. Хмельницька область вийшла на 5 місце за результатами участі у Всеукраїнських олімпіадах, пропустивши попереду тільки місто Київ, Донецьку, Дніпропетровську та Львівську області (Козак А., 2004; Козак А., 2006).

Не менш важливим етапом у діяльності М. Дарманського є його робота на посаді першого заступника (заступника) голови Хмельницької обласної державної адміністрації (1992–1996 рр.), коли в повній мірі проявився його талант управлінця, менеджера, громадянина. У цей час, попри важку економічну ситуацію системи вищої освіти області, М. Дарманським було зосереджено величезні зусилля для підтримання соціального забезпечення населення області, в області удосконалено мережу освітніх закладів і установ, створено низку нових типів навчальних закладів – гімназій, ліцеїв, коледжів. На новій посаді М. Дарманський пропрацював понад чотири роки. За розподілом обов'язків довелося займатися координацією управлінців і відділів соціально-культурної сфери, засобів масової інформації, проблемами впровадження ринкових відносин, соціальним захистом населення, призовом у Збройні сили України, міграційними та релігійними процесами, контролювати дотримання вітчизняного законодавства, молодіжними, ветеранськими, інвалідними організаціями, творчими спілками й товариствами (Собко Ю., 2010, с.24).

І завершальним етапом управлінської та науково-педагогічної діяльності М. Дарманського є його перехід на роботу в Хмельницьке педагогічне училище, яке згодом було трансформоване в гуманітарно-педагогічний коледж, а опісля – в Хмельницький гуманітарно-педагогічний інститут (1996–2005 рр.). Упродовж зазначеного періоду відбулося чітке спрямування професійних інтересів ученого в бік управління закладами освіти, що відобразилося в змісті його науково-педагогічної діяльності. М. Дарманський сприяв зростанню наукового потенціалу професорсько-викладацького складу. За його ініціативи і при безпосередній участі педагогічне училище було реорганізовано в гуманітарно-педагогічний коледж. Під керівництвом Миколи Миколайовича проведено значну роботу щодо розширення спеціальностей і спеціалізацій з підготовки молодших фахівців-спеціалістів, започатковано систему написання викладачами наукових, науково-методичних і навчальних праць, розробки дисертаційних досліджень.

Загалом працюючи на керівних посадах, Микола Миколайович зарекомендував себе як мудрий,

висококваліфікований управлінець. Він був грамотним спеціалістом, який кваліфіковано та предметно координує роботу своїх підлеглих. Його любили, поважали і боялись одночасно. Не дивлячись на його доброту, він був людиною вимогливою і по відношенню до себе, і до інших. Він цінував у працівниках ініціативність, чіткість виконуваних доручень, уміння самостійно мислити, самокритичність, далекоглядність, працелюбність. Ці якості не були для нього чужими, тому Микола Миколайович їх вимагав і від інших (Дарманська І., 2012, с.117–119).

Висновки / Conclusions. Таким чином, усе вищезазначене дало підстави стверджувати, що на формування світогляду М. Дарманського великий вплив мали саме сім'я – насамперед батьки. Окрім того, у подальшому М. Дарманський працював з багатьма неординарними особистостями, які допомагали йому зростати в педагогічному, науковому, управлінському планах. Виокремлення та розкриття сутності основних етапів життєвого шляху, управлінської і науково-педагогічної діяльності М. Дарманського засвідчило суттєвість основних результатів його діяльності на теренах освіти краю.

Список використаних джерел:

- Блажевич, О. І., & Блажевич, Ю. І.** (2013). Чотири періоди життя і творчості Володимира Красицького – талановитого педагога-новатора, реформатора освітянської галузі Хмельниччини. *Духовні витoki Поділля: педагоги в історії краю*. Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 21 берез. 2013 р.). (с. 136–147). Хмельницький: ПП Заколотний М. І. [in Ukrainian]
- Гончаренко, С.** (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь. [in Ukrainian]
- Гупан, Н. М.** (2002). *Українська історіографія історії педагогіки*. Київ: А.П.Н. [in Ukrainian]
- Дарманська, І. М.** (2012). Видатні постаті Хмельниччини. М.М.Дарманський: освітянин, науковець, управлінець, філософ... *Освіта, наука і культура на Хмельниччині (до 75-річчя утворення Хмельницької області)*. Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 27 верес. 2012 р.). (с. 116–122). Хмельницький: ХГПА. [in Ukrainian]
- Козак, А.** (2004). Офіцер, науковець і почесний ректор (Уривки із біографічного нарису) [М.М.Дарманський, ректор ХГП]. *Шкільний світ, 11* (травень). [in Ukrainian]
- Козак, А. Р.** (2006). Учитель. Горде і славне звання (бібліографічні нариси). Ярмолинці. [in Ukrainian]
- Собко, Ю. Ю.** (2010). Громадська діяльність М.Дарманського. *П'ять педагогічні читання пам'яті М.М.Дарманського: проблеми освіти в контексті гуманізації суспільства*. Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 2 квіт. 2010 р.). Т. 1. (с. 22–24). Хмельницький: ХГПА. [in Ukrainian]
- Сухомлинська, О. В.** (2003). Персоналія в історико-педагогічному дискурсі. *Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем*. Київ: А.П.Н. [in Ukrainian]
- Хайрулліна, Ю. О.** (2011). *Світоглядна культура особистості: структурно-функціональний аналіз: [моногр.]*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. [in Ukrainian]

References:

- Blazhevych, O. I., & Blazhevych, Yu. I.** (2013). Chotyry periody zhyttia i tvorchosti Volodymyra Krasyt'skoho – talanovytogo pedahoha-novatora, reformatora osvitiyanskoj haluzi Khmelnychchyny [Four Periods of the Life and Work of Volodymyr Krasyt'skyi – a Talented Teacher-Innovator, Reformer of the Educational Sector of Khmelnytskyi]. *Dukhovni vytky Podillia: pedahohy v istorii kraiu – Spiritual Origins of Podillia: Teachers in the History of the Region*. Materialy vseukr. nauk.-prakt. konf. (Khmelnyskyi, 21 berez. 2013 r.). (s. 136–147). Khmelnytskyi: PP Zakolodnyi M. I. [in Ukrainian]
- Honcharenko, S.** (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian]
- Hupan, N. M.** (2002). *Ukrainska istoriografii istorii pedahohiky [Ukrainian Historiography of the History of Pedagogy]*. Kyiv: A.P.N. [in Ukrainian]
- Darmanska, I. M.** (2012). Vydatni postati Khmelnychchyny. M.M.Darmanskyi: osvitiyany, naukovets, upravlinets, filosof... [Prominent Figures of Khmelnytskyi Region. M.M. Darmanskyi: Educator, Scientist, Manager, Philosopher...]. *Osvita, nauka i kultura na Khmelnychchyni (do 75-richchia utvorennia Khmelnytskoi oblasti) – Education, Science and Culture in Khmelnytskyi Region (to the 75th Anniversary of the Formation of Khmelnytskyi Region)*. Materialy vseukr. nauk.-prakt. konf. (Khmelnyskyi, 27 veres. 2012 r.). (s. 116–122). Khmelnytskyi: KhHPA. [in Ukrainian]
- Kozak, A.** (2004). Ofitser, naukovets i pocheshni rektor (Uryvky iz biohrfachnoho narysu) [M.M.Darmanskyi, rektor KhHPA] [Officer, Scientist and Honorary Rector (Excerpts From a Biographical Essay) [M.M. Darmanskyi, rector of KhHPA].]. *Shkilnyi svit – School World, 11* (traven). [in Ukrainian]
- Kozak, A. R.** (2006). *Uchytel. Horde i slavne zvannia (bibliografichni narysy) [Teacher. Proud and Glorious Title (Bibliographic Essays)]*. Yarmolyntsi. [in Ukrainian]
- Sobko, Yu. Yu.** (2010). Hromadska diialnist M.Darmanskoho [Public activity of M.Darmanskyi]. *Piati pedahohichni chytannia pamiati M.M.Darmanskoho: problemy osvity v konteksti humanizatsii suspilstva – The fifth pedagogical readings in memory of M.M. Darmanskyi: problems of education in the context of humanization of society*. Materialy vseukr. nauk.-prakt. konf. (Khmelnyskyi, 2 kvit. 2010 r.). T. 1. (s. 22–24). Khmelnytskyi: KhHPA. [in Ukrainian]
- Sukhomlynska, O. V.** (2003). Personalii v istoryko-pedahohichnomu dyskursi [Personality in the Historical-Pedagogical Discourse]. *Istoryko-pedahohichni protses: novi pidkhody do zahalnykh problem – Historical-Pedagogical Process: New Approaches to Common Problems*. Kyiv: A.P.N. [in Ukrainian]

Khairullina, Yu. O. (2011). *Svitohliadna kultura osobystosti: strukturno-funktsionalnyi analiz [Personal Worldview Culture: Structural and Functional Analysis]:* [monohr.]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «30» серпня 2022 р.

Стаття прийнята до друку: «28» вересня 2022 р.

Олицька Олена, аспірантка Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Olytska Olena, Postgraduate student of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Цитуйте цю статтю як:

Олицька, О. (2022). Передумови формування світогляду та основні етапи становлення життєвого шляху, управлінської і науково-педагогічної діяльності М. Дарманського. *Педагогічний дискурс*, 33, 32–37. [doi: 10.31475/ped.dys.2022.33.04](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2022.33.04).

Cite this article as:

Olytska, O. (2022). Prerequisites for Worldview Formation and the Main Stages of the Formation of a Life Path, Scientific-Pedagogical Activities of M. Darmanskyi. *Pedagogical Discourse*, 33, 32–37. [doi: 10.31475/ped.dys.2022.33.04](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2022.33.04).